

Datum
2024-10-28

Diarienummer
KS-00486-2024

Till Finansdepartementet

Yttrande - Remiss SOU 2024:50 Nätt och jämnt Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn - Remiss - Nätt och jämnt Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn

Remissinstansen diarienummer: Fi2024/01521

Övergripande kommentarer

Finansdepartementet har överlämnat betänkandet av Utjämningskommittén 2022 Nätt och jämnt (SOU 2024:50) till Östersunds kommun för yttrande senast den 8 november 2024. Innan regeringen tar ställning till kommitténs förslag ska dessa skickas ut på remiss.

Utgjämningskommittén 2022 har haft i uppdrag att göra en bred översyn av systemet för kommunalekonomisk utjämning och LSS-utjämningsen samt vid behov föreslå förändringar. I uppdraget har också ingått att se över vilka av dagens riktade statsbidrag som skulle kunna inordnas i det generella statsbidraget till kommunsektorn. Därutöver har kommittén haft i uppdrag att lämna förslag på åtgärder för att motverka höga och ökande skattesatser i kommuner och regioner, inklusive åtgärder för att minska risken för negativa bieffekter av inkomstutjämningsen på tillväxten. De förändringar som kommittén föreslår i detta betänkande föreslås införas från och med 1 januari 2026.

Uppdraget för Utjämningskommittén har varit att:

- se över och vid behov uppdatera de variabler som ingår i **inkomstutjämningsen** och undersöka om och i så fall hur inkomstutjämningsen påverkar incitamenten att stimulera tillväxt
- analysera i vilken utsträckning **kostnadsutjämningsen** för kommuner och regioner fångar upp skillnader i strukturella faktorer med fokus på socioekonomi
- föreslå vilka riktade **statsbidrag** som skulle kunna inordnas i det generella statsbidraget
- analysera och utvärdera **LSS-utjämningsen**
- åtgärder för att motverka höga och ökande **skattesatser**

Kommentarer till specifika delar av remissen

Översyn av inkomstutjämningsen

- se över och vid behov uppdatera de variabler som ingår i **inkomstutjämningsen** och undersöka om och i så fall hur inkomstutjämningsen påverkar incitamenten att stimulera tillväxt

Syftet med inkomstutjämningsen är att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar i kommuner och regioner, trots skillnader i skattekraft.

Förslaget innebär att inkomstutjämningsen för kommuner inte innebär så stora skillnader utan fungerar på samma sätt som i befintlig utjämningsen.

Men i förslaget föreslås två förändringar av inkomstutjämningsen. Den ena förändringen är att det föreslås att den så kallade garantinivån höjs från 115 till 116 procent. Den andra förändringen är att det föreslås att den genomsnittliga skattesatsen som utgör basen för den länsvisa skattesatsen uppdateras för att spegla den genomsnittliga skattesatsen i kommunerna 2022.

Översyn av kostnadsutjämningsen

- analysera i vilken utsträckning **kostnadsutjämningsen** för kommuner och regioner fångar upp skillnader i strukturella faktorer med fokus på socioekonomi

Kostnadsutjämningsen är den del av kommunalekonomiska utjämningsystemet som avser till att jämföra för strukturella kostnadsskillnader i den obligatoriska verksamheten mellan kommuner. Förslaget för kostnadsutjämningsen för kommunerna innebär att delmodellera för verksamhetsövergripande kostnader och infrastruktur och skydd delas upp efter verksamhetsområde. Detta innebär fler delmodeller, vilket kan ses som ett mer komplicerat system. Men systemet i sig blir enklare att förstå och förklara när det blir tydligare vad de olika delmodellerna avser. Det absolut viktigaste i kostnadsutjämningsen är vilken åldersstruktur som gäller i kommunerna. Förslag till förändringar är uppdatering till aktuella data, socioekonomisk kompensation även i grundskolan och utökad utjämningsen för gles bebyggelsestruktur. Kommittén har lagt stor vikt vid att ingående parametrar ska vara aktuella och regelbundet uppdateras.

Översyn av statsbidrag

- föreslå vilka riktade **statsbidrag** som skulle kunna inordnas i det generella statsbidraget

Utredningen har kommit fram till att det även i fortsättningen bör finnas riktade bidrag men det ska finnas synnerliga skäl.

Men av nuvarande riktade statsbidrag föreslår kommittén att 17 bidrag av 200 bidrag övergår till generella statsbidrag omfattar 10 miljarder kronor.

I utredningen föreslås principer för när staten kan anses vara berättigad i att styra kommunsektorn genom riktade statsbidrag. De riktade statsbidragen bör kunna ges som kostnadsersättningar vid extraordinära situationer, det ska finnas samsyn om

behovet och synnerliga skäl som ett påvisande av stimulansbehov, behov av koordinerat agerande och samhällsekonomisk nytta. Vidare föreslås även kriterier för hur statsbidragen ska vara utformade för att minska kritik som att många av dagens riktade statsbidrag är administrativt arbetsintensiva, kort framförhållning och kan ibland motverka effektiviseringar. Det föreslås också att inget riktat statsbidrag ska vara mindre än att den som får minst ska få åtminstone 100 000 kr vilket skulle innebära att 29 miljoner kronor skulle att vara gränsen för ett riktat statsbidrag. Riktade statsbidrag ska ha breda användningsområden. Om det finns liknande riktade statsbidrag bör utgångspunkten vara att dessa ska slås ihop. Riktade statsbidrag ska vara tidsbestämda och ha en tydlig plan för avveckling eller infasning i det generella statsbidraget redan när de införs. Riktade statsbidrag ska utformas så att de minimerar den administration de skapar i användarledet. Riktade statsbidrag ska vara av en tillräcklig storlek för att kunna finansiera insatser av betydelse, även med beaktande av bidragens administrativa kostnader.

Östersunds kommun: En inventering av vilka riktade statsbidrag som Östersunds kommun har av de 17 som föreslås bli generella behöver göras, så de hanteras rätt inför budgetarbetet 2026. Ett exempel är Personliga ombud som är en verksamhet som får ett av de riktade statsbidragen, enligt personliga ombuden i Jämtland/Härdjedalen finns det en risk att om riktade statsbidraget för verksamheten Personliga ombud tas bort så befaras det att även verksamheten tas bort. (se bilaga)

Översyn av LSS-utjämnigen

- analysera och utvärdera **LSS-utjämnigen**

LSS-utjämnigen är väldigt kritiserad eftersom variablerna kan man påverka enligt utredningen. Efter analys och utvärdering har utredningen kommit fram till att sambandet mellan personalkostnader och vårdtyngd är noll. I utredningen bedöms personalkostnadsindexet vara påverkbart samt att det inte speglar vårdbehovet. Förslag på förändring i LSS-utjämnigen är bland annat att personalkostnadsindexet tas bort och det är den största förändringen. De föreslår vidare att LSS-insatserna ska beräknas utifrån ett genomsnitt av minst två mättillfällen per år eftersom stora variationer förekommer under året. Idag utjämnas endast för LSS-insatser och inte för SoL-insatser vilket Kommittén också ser ett behov av. Kompensation för strukturellt högre lönenivåer och övergripande administration införs i likhet med kostnadsutjämnigen. För vissa enskilda kommuner blir det stora effekter av förändringarna i LSS-utjämnigen

Översyn av skattesatser

- åtgärder för att motverka höga och ökande **skattesatser**

Trots långtgående utjämnig finns det relativt stora skillnader i kommunernas skatteuttag. Kommitténs analys beträffande orsakerna till skillnader i skattesats visar på att det är en stor spridning mellan ur olika kommuner prioriterar, men satt skillnaderna företrädesvis härstammar från den obligatoriska utjämnande verksamheten. Om dessa skillnader beror på högre ambition eller lägre effektivitet har inte varit möjligt att identifiera. Kommitténs bedömning är att ett kontinuerligt arbete för att bedriva den kommunala verksamheten effektivt kan motverka höga och ökande skattesatser. I det sammanhanget föreslår kommittén att statens bidrag till Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) ska ökas för att föreningen

ska kunna utöka sitt arbete med att vidareutveckla möjligheterna till jämförelser och analyser av effektivitet. Kommittén föreslår också att bidraget för befolkningsminskning i kostnadsutjämnningen begränsas till fem år. Verksamheter som kan anpassas bör kunna anpassas under denna tid. Vid mer ihållande befolkningsminskning kan dock större åtgärder krävas för att anpassa verksamheten. För främst dessa kommuner föreslår kommittén att stöd bör kunna sökas via en kommundelegation med uppdrag på längre sikt än nuvarande.

Ställningstagande

Östersunds kommun ser positivt på utredarens förslag där likvärdigheten mellan kommunerna stärks. Alla invånare ska ha tillgång till en god och likvärdig välfärd, oavsett var i landet man bor.

Östersunds kommun ställer sig bakom de förändringar som utredaren föreslår gällande inkomst-, kostnads- och LSS-utjämnningen där ökat fokus läggs på strukturella faktorer som bebyggelsestruktur och socioekonomi. Östersunds kommun är även positiv till de principer och kriterier för användning och utformning av riktade statsbidrag som utredaren föreslår. Men det är viktigt att verksamheter som idag får riktade statsbidrag som exempel verksamheten Personliga ombud även i fortsättningen kan bedrivas i kommuner även om det övergår till en del i det generella statsbidraget.

Sammanfattningsvis innebär det följande förändring i utjämningsystemet för Östersunds kommun, beräknat på 64 871 invånare. För Östersunds kommun skulle det nya förslaget på utjämningsystem innebära en ökning med 19,6 miljoner kronor

ÖSTERSUNDS KOMMUN

Kommunledningsförvaltningen

Yttrandet skickas till Finansdepartementet via e-post till fi.remissvar@regeringskansliet.se (pdf-fil) och med kopia till fi.ofa.k.remiss@regeringskansliet.se (word-fil)